

območjem je nato opisala in marsikje navedla zanimive drobce, ki so širšemu bralstvu manj znani, svoj opis pa potrdila s fotografijami opisanih motivov v različnih časovnih obdobjih. Trudila se je, da so bile najnovejše fotografije opisanih objektov narejene iz istih stojnih točk ali vsaj iz istega zornega kota kakor stare fotografije.

Kot je bilo že zapisano, knjigo velikega formata v prvi vrsti odlikuje bogato slikovno gradivo, ki ga je avtorici uspelo zbrati. Objavljene slike je dopolnila s številnimi zgodovinskimi citati. Pri primerjavah stanja iz preteklosti s sedanjim izgledom mesta je imela srečo, da se v preteklem stoletju v mestno historično jedro gradbeno ni veliko posegalo, obremenjeval ga je le promet v smeri vzhod-zahod, ki se je do izgradnje avtoceste valil skozenj. Z nazornim umeščanjem opisanih stavb v zemljevid mesta ji je uspelo doseči, da se lahko tudi tisti, ki mesta ne poznajo, brez večjih zadreg znajdejo pri iskanju zanimivih urbanističnih, arhitekturnih in drugih umetnostnozgodovinskih spomenikov.

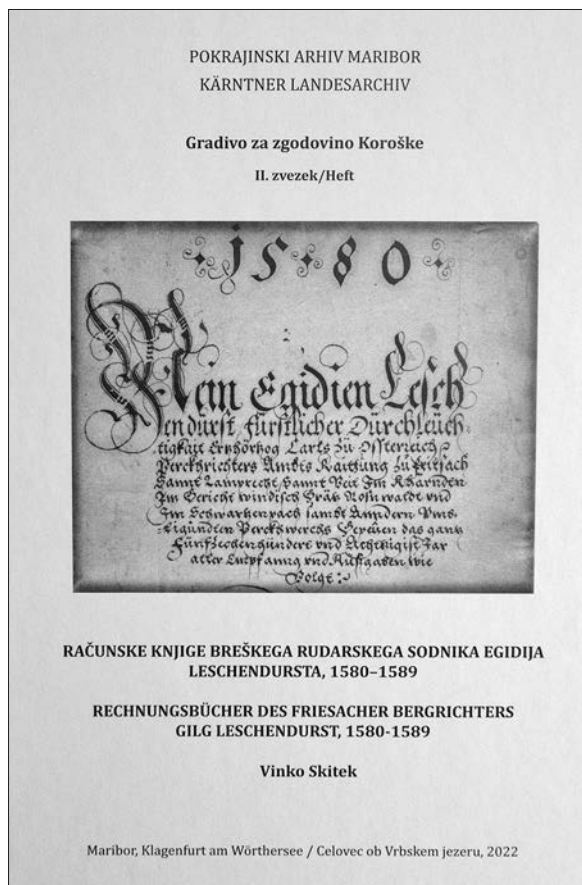
Na koncu je študiji dodan še izčrpen seznam literature in virov, ki dajejo možnost preverjanja podatkov in poglobljenega študija tematike. Skratka, pred nami je knjiga, ki bi morala biti temelj za oblikovanje konservatorskih programov in bi jo moral imeti vsak nekoliko večji kraj na Slovenskem.

Alenka Kačičnik Gabrič

Vinko Skitek: Računske knjige breškega rudarskega sodnika Egidija Leschendursta, 1580–1589 / Rechnungsbücher des Friesacher Bergrichters Gilg Leschendurst, 1580–1589. Gradivo za zgodovino Koroške, II. zvezek. Maribor: Pokrajinski arhiv; Klagenfurt/Celovec: Kärntner Landesarchiv, 2022, 344 strani.

Drugi zvezek Gradiva za zgodovino Koroške (GZK) se z obravnavo računskih knjig breškega rudarskega sodnika Egidija Leschendursta iz 80. let 16. stoletja loteva zapletenega vprašanja s področja gospodarske zgodovine. Ker je primarnih arhivskih virov na temo rudarstva in metalurgije iz časa pred sredino 17. stoletja za ozemlje Podjune ter Dravske, Mežiške in Mislinjske doline zelo malo, so tovrstne znanstveno-kritične izdaje izjemno dragocene. Avtor je svoje poznavanje tematike s tem še poglobil, saj je o začetkih rudarstva in železarstva v Mežiški dolini leta 2021 že objavil prispevek za zbornik ob 400. obletnici jeklarstva v Mežiški dolini. Isti avtor je leta 2020 pripravil tudi prvi zvezek Gradiva za zgodovino Koroške, kjer je govora o avguštinskem samosta-

nu na Muti, s transkripcijo inventarja samostana ob njegovu ukinitvi leta 1785.

Rudarjenje na širšem območju Brež sega nazaj vse do 11. stoletja. Območje je sprva spadalo v posest salzburške nadškofije, ki je rudarske pravice podeljevala številnim posameznikom. Nastanek rudarskega sodišča se pripisuje nekje v 14. stoletje, a so prvi zanesljivi viri o njem iz konca 15. stoletja. To je bil čas, ko je salzburška nadškofija izgubljala vpliv in pristojnosti na rudarskem področju v korist deželnega kneza. Maksimilijan Habsburški (1459–1518) je sprva (1493) kot nadvojvoda, po letu 1508 pa kot cesar, moderniziral državno upravo in v tem okviru preuredil tudi delovanje rudarskih oblastev. Takrat je bil za notranjeavstrijske dežele ustanovljen urad višjega rudarskega mojstra, ki so mu bili podrejeni posamezni rudarski sodniki (na Koroškem jih je bilo sedem). Skromno ohranjeni arhivski viri rudarskega sodišča Breže pokrivajo dve časovni obdobji: del gradiva nam nudi vpogled v delovanje sodišča v 16. stoletju, del pa na njegovo delovanje v 18. stoletju. Manko podatkov lepo dopolnjuje tokratna obravnava računov oz. računskih knjig rudarskega sodnika Leschendursta iz let 1580–1589. Avtor ugotavlja, da je bilo nevestno delo rudarskih sodnikov (npr. nižjega rudarskega sodnika Mateja Strusnigka) poleg vsesplošne draginje v zadnji četrtini 16. stoletja eden poglavitnih vzrokov za stagnacijo in upad rudarske dejavnosti – ne zgolj

na Koroškem, pač pa v vseh notranjeavstrijskih deželah.

Drugi zvezek GZK je dvojezična publikacija, sestavljena iz slovenskega in nemškega dela, saj je idejo o skupni izdaji ob matičnem Pokrajinskem arhivu Maribor podprl tudi Koroški deželni arhiv v Celovcu (Kärntner Landesarchiv, Klagenfurt). Vsebina je razdeljena na več poglavij. Prva tri uvodna poglavja sestavljajo Uvod, Opombe k izdaji in Seznam uporabljenih okrajšav. Obsežnejše četrto poglavje, Rudarsko sodišče Breže/Friesach – kratka zgodovina, je smiselno razdeljeno na šest podpoglavij. V prvih dveh je predstavljena preteklost rudnikov srebra in železa v okolici Brež do 14. stoletja. Tretje podpoglavje zajema opis rudarskega sodišča Breže v 15. in 16. stoletju, v četrtem pa je predstavljeno rudarjenje in železarstvo na območju med Železno Kaplo, Pliberkom in Slovenj Gradcem pred sredino 17. stoletja. Peto podpoglavje nam predstavi rudarsko sodišče za Slovenj Gradec, Razbor in Črno na Koroškem, šesto pa rudarsko sodišče Breže v letih 1580–1589 in nižje rudarsko sodišče za Slovenj Gradec, Razbor in Črno v letih 1580–1586. V petem poglavju so zajete sklepne misli. Osrednji del znanstveno-kritične izdaje predstavlja transkripcija računskih knjig breškega rudarskega sodnika Egidija Leschendursta v letih 1580–1589 (šesto poglavje). Računske knjige (bolje

rečeno knjižice oz. zvezke) hrani Koroški deželni arhiv. Od rudarskega sodnika Leschendursta se je ohranilo 16 letnih in kvartalnih računov za rudarsko sodišče v Brežah. Ker je breško rudarsko sodišče za jugovzhodni del svojega obsežnega vplivnega ozemlja med Črno na Koroškem in Slovenj Gradcem imelo vzpostavljeno tudi nižjo rudarsko oblast z nižjim rudarskim sodnikom, je v sedmo poglavje vključen prepis računov nižjega rudarskega sodnika Mateja Strusnigka za leti 1583 in 1585. Osmo, deveto in deseto poglavje zavzemajo slovenski, nemški in angleški povzetek. V enajstem poglavju je seznam uporabljenih virov in literature, dvanajsto pa zavzema obsežno imensko in krajevno kazalo. Zadnje, trinajsto poglavje, vsebuje osem celostranskih barvnih prilog.

Kot že omenjeno, obravnava računov oziroma računskih knjig rudarskega sodnika Leschendursta iz let 1580–1589 lepo dopolnjuje skromne vire o delovanju rudarskega sodišča Breže. Znanstveno-kritična publikacija je sama po sebi izjemno dragocena. Dodatno težo ji daje dvojezična izdaja, s čimer poglobljene raziskave in nova dognanja niso omogočene zgolj domačim, pač pa tudi avstrijskim (oz. tujim) kolegom.

Matjaž Grabornik